

«СВІТ ЛИШИТИ СВІТОВІ ПО СОБІ...»: ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЛІРИКИ НАТАЛІЇ КРІСМАН**Наталія Крісман. Протуберанці душ. Поезія.***Львів, 2022. 367 с.*

Так висловлюється лірична героїня Наталії Крісман у поезії «Бути вільним!». Ліричному творі, що, здається, став лейтмотивом усієї збірки поетеси «Протуберанці душ». Справді, творче кредо львівської письменниці впродовж усіх розділів її нової книги віршів («Вогнехреща майданів», «неВійна», «Дух поповини», «108 зерен», «Рідність») проступає виразно в різних модифікаціях та інтерпретаціях. Навіть більше, цей громадянсько-патріотичний пафос пронизує і такі, на перший погляд, відокремлені розділи збірки, як «Крила» (інтимна лірика), «Дух пуповини» та «Моєму лицареві». Одне слово, перед нами сповнена громадянського звучання лірика сучасної української поетеси. Об'єднує всі цикли віршів Наталії Крісман не лише любов до отчої землі, не лише настійливе прагнення всіляко захищати її від непроханих зайд та звироднілих чужинців, не лише палка віра у наші національні ідеали, але й огром чуттів і відчуттів кожного українця з неперебутньою надією (хай і болісною, та завжди трепетною і впевненою) свій «світ лишити світові по собі...», аби хтось на вивершенні долі чуло зізнався: «Це життя не марно є прожите!»

Наталія Крісман, відтак, осуджує тих, чії душі розчахнені безпам'ятством, чия свідомість сягає лише «причілку власної оселі», чії душі розірвані й розтерзані сумнівами та зневірою, врешті, хто спекулює, торгує честю задля власної вигоди. Маємо перед собою художньо довершені зразки не просто громадянської, а й декларативної лірики. А це, погодьмося, в наш час, в час героїчного спротиву українців москoviтам – річ необхідна й естетично потрібна. Загалом творча і життєва поведінка ліричної героїні Наталії Крісман з її поетичної книжки «Протуберанці душ» (відзначимо принагідно доволі вдалу її назву) всуціль сконцентрована на проблемах часу (його минувшині та сучасності), на тому, що оточує тебе повсякчас, на що ти мусиш конче зреагувати.

Звідси й поліфонія її мотивів та образів, прискіпливий художній аналіз реалій життя, ідейно-естетична прозорливість як майстра поетичного слова. Можна навіть стверджувати, що всі без винятку цикли (розділи цієї збірки), варто зазначити, читаються окремішньо як завершені й довершені, проте у своїй сукупності творять єдине органічне естетичне ціле (несуть у собі багатющу метафорику, багатозначну символіку, неординарну й неперебутню поетику образотворення). Це – справжня поезія високоталановитої авторки: її твори не розпачливі, не скорботні, не

сентиментально-жалісливі, не схожі до численних по-сучасному заримованих голосінь над долею України. Навіть видається, що поетичний світ, створений львівською письменницею, місцями асоціюється зі світом, «закарбованим у слові» Євгена Маланюка, Василя Стуса та ін. А, може, це радше продовження нею (причому свідоме продовження) традицій української декларативної лірики.

Можливо, й тому у художній палітрі поезії Наталії Крісман немає вражаючих краєвидів, що випромінювали б красу життєву й естетичну, що були зодягнені у вишукану образну метафорику, нема описів звідчуженості та присмерку. Їй важливо на тлі ледь не схематично окреслених контурів природи побачити зусібч людину, сповнену віри, надії і сподівань у перемогу добра над злом. Усе це дає підстави говорити про природний творчий хист поетеси, особливості її художнього мислення загалом. І ще одна риса поетичного світу Наталії Крісман – майже у кожному циклі (розділі) її поетичної книжки «Протуберанці душ» виразно проступає лірико-емоційна природа її віршів, зосібна з добірки «Крила», «Дух пуповини» та «Моєму лицареві». Власне, така природа – художньо відкрита, проте не менше містить у собі публіцистичності. Також, до речі кажучи, необхідного атрибуту декларативної лірики.

Осібнo можна і треба говорити про антимілітарну поезію цієї збірки, надто ж у розділі «неВійна», значну частину якого складають твори-присвяти (загиблим у воєнній веремії воїнам під Ілловайськом, співакові Василеві Сліпаку, фронтовим медикам Андрієві Собку та Оксані Романів, військовому капелану Віталію Гуленку та ін.). Така біографічна прив'язаність поезії Наталії Крісман безпосередньо відсилає до прямої алузії, зв'язаної з подіями Другої світової війни: чи можлива поезія після Освенціма? Поетеса відповідає ствердно: можлива! Певно, така антивоєнна творчість поетеси спроможна якоюсь мірою замінити есеїстку. У багатьох її творах цього антимілітарного циклу (розділу) – «Мій Боже, сили дай!», «Воля або смерть», «Ілловайськ, Це війна», «242 доби», «Співом його вітри будуть будити приспаних!» та ін.) зримо проглядає реальність нинішньої російсько-української війни. Реальність жаска, моторошна і болюча. Відтак не випадково зринають такі душевно-щемкі рядки, сповнені віри й надії із поезії «Розтривожений біль...»: *Кров'ю червоною / В земельку зранену / Скрапує наш розтривожений біль... Нас – ненароджених, війнами зморених – / Досі вкладають кати під хрести. / Стань же, Народе мій, / Непереможенным, / Волю у генах своїх воскреси!* Доречно зауважити, що чимало віршів цієї тематики й проблематики Наталії Крісман поставлені композиторами на музичний лад (В. Ліфанчук, Р. Івасів, Г. Лялька, Г. Володько, О. Аджикаєв, В. Аксакал). Це свідчить, що поетичний світ львівської художниці слова – музикальний, сповнений, окрім вербальних, ритмічної органіки, такої природної в

ідейно-естетичному мисленні поетеси. А про нинішні болі і страждання всіх українців вона говорить у такій поетичній формі:

*Це час борні, де Дух – цінніше золота.
Лиш ті, хто прагне світла і прозінь –
Здолають зло. А Янголи вгорі
За кожну душу Господу помоляться
Спочинь, солдате, поруч Я стою...*

Загалом така поезія, яку сьогодні творить Наталія Крісман і яку вона презентує у своїй новій збірці – конче потрібна сучасності, надто ж твори, сповнені патріотичного пафосу. Це – смолоскип пам'яті про УПА, Українських січових стрільців, борців за утвердження нашої української незалежності під час Помаранчевої революції, героїв Небесної сотні, нинішнього героїчного чину українців у броні з одвічним нашим ворогом – російським імпералізмом та шовінізмом. А її, пам'яті, як і героїчного пафосу та патріотизму, забагато не буває. Тим паче, коли вони йдуть від душі, коли по-мистецьки переконливо адресуються як сущим, так і грядущим поколінням української непереможної нації. Як справедливо пише в поезії, що дала назву збірці віршів «Протуберанці душ» Наталія Крісман, – *Йдемо до Світла / Надто довгий шлях./ У кожного – лише своя стежина./ Моя – мене веде через ожинник,/ Когось – провадить маками у житті,/ Комуś під нього кулями встеля.* І вже як апофеоз медитацій авторки:

*І скільки б не чекало нас проваль,
І як би не боліло від образи –
Долати перешкоди легше разом,
До сонця підніматися щоразу,
Як навесні – згоріла вицент трава.*

*І як би не знецінила війна
Людське життя і, що зовемо «щастя» –
Ми завжди прагнем чути серце власне,
Будити в нім вогонь, аби не згаснув
Чи мріяти про весни – хоч би в снах*

Така дивовижна і така потрібна нині поезія львівської художниці слова Наталії Крісман з її книги віршів «Протуберанці душ». Віриться, що її поетичний світ огорне душу не одного українського читача.

*Степан Іванів
м. Івано-Франківськ*